

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи
Олександр ГОЛОВКО

“ _____ ” _____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія філософської психології

рівень вищої освіти *бакалавр*

галузь знань *філософія*

спеціальність *033 філософія*

освітня програма *033 філософія*

вид дисципліни *за вибором*

факультет *філософський*

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

Протокол № 5 від 24 червня 2022 року

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Загурська Н. В., доктор філософських наук, доцент, професор кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

Протокол № 12 від 10 червня 2022 року

Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

_____ Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми

033 філософія

_____ Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол від 15 червня 2022 року № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

_____ Сергій ГОЛКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія філософської психології» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавр

спеціальності (напряму) філософія

спеціалізації філософія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Поглиблене вивчення філософсько-психологічного надбання, ознайомлення майбутніх фахівців з головними традиціями та підходами до сутності душі та психіки, взаємовідносин філософії та психології, ознайомлення майбутніх фахівців з основними традиціями розуміння психічного та пов'язаних з ним явищ в історії філософії, філософських аспектів сучасної психології. Ці знання разом із відомостями про сутність психічного, отриманими з інших історико-філософських, філософських та психологічних курсів, таких як *філософська антропологія, історична і культурна антропологія, загальна психологія, соціальна психологія*, сприятимуть цілісності історико-філософських та філософсько-антропологічних знань майбутніх фахівців. Предметом вивчення навчальної дисципліни є уявлення про внутрішній простір людини та понять, що його позначають (душа, суб'єкт, психіка, тощо) в історії філософської та психологічної думки, а також головні течії цього процесу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Вивчення головних філософсько-психологічних концепцій, їх спадкоємності, теоретичного значення та практичного застосування. Також приділяється увага вивченню виникнення та розвитку основних філософсько-психологічних понять – душа, психіка, свідомість, тощо.

1.3. Кількість кредитів – 2

1.4. Загальна кількість годин – 85

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
III-й	III-й
Семестр	
IV-й	IV-й
Лекції	
24 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
– год.	– год.
Самостійна робота	
год.	год.
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання

Студенти повинні досягти таких результатів навчання:

знати:

- вихідні поняття та терміни філософської психології;
- тематику досліджень із філософської психології;
- головні філософсько-психологічні теорії та персоналії;
- особливості філософської психології певного історичного періоду;
- сучасні підходи до вирішення класичних філософсько-психологічних проблем;
- головні концепції спектру постсучасної філософської психології.

вміти:

- читати та аналізувати джерела з філософської психології;
- написати реферат із філософської психології певної доби;
- обговорювати характерні аспекти головних концепцій душі та психіки;
- порівняти декілька філософсько-психологічних концепцій та встановити їх взаємовпливи;
- дискутувати з приводу протиріч, властивих певним концепціям.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Класична філософська психологія

Тема 1. Вступ: предмет та головні проблеми дисципліни

Архаїчна, філософська та наукова психологія: проблема розгалуження. Специфіка філософської психології: спрямованість та завдання. Головні поняття філософської психології: душа, психіка, суб'єкт, свідомість. Душевне життя: головні риси та склад. Душа як формуюча єдність, носій знання та осередок духовного життя. Душа-психея та душа-психіка: спільне й відмінне. Душевна норма та патологія.

Тема 2. Філософські аспекти архаїчних уявлень про душу

Специфіка архаїчних уявлень про душу. «Тілесна» душа як уособлення життєвих процесів людського організму. «Вільна» душа як нематеріальна частина людського ества. Філософські аспекти шаманських уявлень про душу. Різноманіття розумінь душі в міфологіях та релігіях. Давньогрецькі та давньосхідні уявлення про душу: компаративістський аналіз.

Тема 3. Антична філософська психологія

Передфілософські уявлення про душу. Душа як число. Душа як сукупність атомів. Біологія та психологія Емпедокла. Вчення про душу Демокріта. Душа як сутність людини. Душа як в'язень тіла за Платоном. Душа в просторі парадигм життя. Душа як ентелехія за Аристотелем. Епікурейське тлумачення індивідуальної душі. Стоїчні психологічні погляди. Плотинівське потрактування душі та її зв'язку з єдиним, духом та тілом.

Тема 4. Філософська психологія Середніх віків та доби Відродження

Платонічні та аристотелівські мотиви в розвитку. Патрістичні вчення про душу. Особистість і метафізика «душевної глибини» в філософії Августина Аврелія. Філософська психологія Фоми Аквінського. Гуманістична філософська психологія епохи Ренесансу. Алхімічна та містична психологія. Соціальна психологія Н. Макіавеллі.

Тема 5. Раціоналістична традиція розуміння душі

Вплив розвитку анатомічних досліджень на становлення новочасової філософської психології. Роль вчення про душу в філософії Р. Декарта. Співвідношення поняття мисляча субстанція з поняттям душі. Душа як монада в метафізиці Г. Лейбніца. Вчення про афекти Б. Спінози. Від раціоналізму до містицизму: філософська психологія Б. Паскаля. Соціальна психологія Дж. Віко.

Тема 6. Емпірична та сенсуалістська філософська психологія

Душа як власна печера та її ідол за Ф. Беконем. Соціальна психологія тілесності Т. Гоббса. Душа як *tabula rasa* за Дж. Локком. Дж. Берклі про душу як орган сприйняття. «Ментальна географія» та феноменологічні дедукції Д. Юма.

Тема 7. Просвітницька філософська психологія

Евдемонічні філософсько-психологічні концепції французьких просвітників. Просвітницькі витоки психології освіти. Лібертенська філософська психологія. Образи застиглих душі й тіла в філософії Ж. Ламетрі та Е. Кондил'яка. Функціоналістська психологія П. Кабаніса.

Тема 8. Класична філософська психологія

Вчення про душу І. Канта та її місце в трансцендентальній філософії. Трансцендентальна апперцепція. Душа як субстанція. Розклад пізнавальних здібностей. Психологія Г. Гегеля. Психологія як розділ вчення про суб'єктивний дух. Психологічні аспекти зняття (*Aufhebung*).

Розділ 2. Некласична філософська психологія

Тема 9. Некласична філософська психологія кінця XIX – початку XX ст.

Конвенціональні уявлення про душу та суб'єкт. Психологія суб'єктивної волі А. Шопенгауера. Ф. Ніцше про психологічні теорії як частини життєвої перспективи. Психологія *contra* мораль. Граматика суб'єкта. Психологічні аспекти філософської антропології. *Ordo amoris* та душевний склад людини. Феноменологія як сутнісна психологія.

Тема 10. Екзистенціалістська філософська психологія та психотерапія

Структура образної свідомості за Ж.-П. Сартром: знання, руху, афективність як ноетичні елементи. Автентичність – вільне становлення, заперечення будь-якої налічної дійсності, спонтанний вихід за власні межі, повнота відповідальності за власні дії. Екзистенціальна психотерапія та логотерапія В. Франкла. Клієнтцентрована терапія. Дазайн-аналіз. Екзистенційний невроз. Турбота як терапія падіння, занедбаності, похvatності, турботи. *Koinonia* як екзистенційна єдність модусів буття за Л. Бінсвангером. Психози як форми буття-в-світі. Буття собою. Екзистенціали просторового буття, темпоральності буття, настрою (настроєності), тілесності за М. Боссом. Крузадерство (ідеологічний авантюризм), нігілізм та вегетативність як форми екзистенційної патології за С. Мадді.

Тема 11. Структурний психоаналіз

Мовний характер несвідомого за Ж. Лаканом: *несвідоме структуроване як мова*. Допомога пацієнту в мовному опрацюванні душевного досвіду, підключенні його до Символічного порядку, в якому невимовне Реальне як ядро суб'єкта може виражатися не тільки в симптомах, а й зазнати мовної реалізації і стати зрозумілим Уявному (свідомому Я). Назад до З. Фрейда й Б. Спінози. Насолода сенсом (*jouis-sens*). Вимір сказуемого (*dit-mension*) як воскресіння та одичання (*dimanche*). Лінгвістерія. Фалос як філософське поняття.

Тема 12. Душа-суб'єкт в структуралізмі

Душа як суб'єкт практичної дії. Душа як керівниця тіла: (*chresis*). Концентрація та терпіння. Сексуальність зовні поведінки та репрезентації. Модуси існування та їх проблематизація. Аксиологія та досвід сексуальності. Практична суб'єктивізація. Захопленість задоволенням і його використання. Онтологічність афродізії.

Тема 13. Шизоаналіз

Машина бажання: суб'єкт, машини-органи, тіло без органів (землі – перверзія, деспотії – параноя, капітала – невроз). Запис виробничих процесів на тілі без органів. Повне тіло (соціус). Кодування та декодування. Ретериторіалізація та детериторіалізація. Параноїдальні, диводійні, холості машини бажання. Суб'єкт надлишку як форма протистояння фетишизму. Трансцендентальне несвідоме. Шизомолекула як номадична сингулярність.

Тема 14. Люблянський психоаналіз

Перверзія як спосіб протистояння неврозу. Нормальність як перверзія. Проблематичність суб'єкт-суб'єктних статевоїх відносин. Інтерпасивність. Жіноча депресія та піднесеність суб'єкту. Статеві аспекти віртуальної тілесності. Провал проекту постлюдини через неможливість радикальної десублімації. *Радій своїм симптомам!* Р. Салецц про демократію як бажання небажання бути абсолютною владою. А. Зупанчич про кризу сублімації. М. Долар про

голос між суб'єктом та господином. М. Божович про Бога та паноптикон як великого Іншого. Гегелівське *дух – це кість* як свідोцтво неможливості цілісного суб'єкта.

Тема 15. Філософська психологія спекулятивного реалізму та об'єкт-орієнтованої онтології (ООО)

Душа-об'єкт в контексті спекулятивного реалізму. Можливість думки поза мисленням. Об'єкт-орієнтована онтологія: реальні та чуттєві об'єкти та якості. Психологічні аспекти глибинної екології Т. Мортона. Не-присутність гіпосуб'єкту. Спекулятивний постгуманізм.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Назва												
Разом за розділом 1	24	12	12				6	4	2			
Розділ 2. Назва												
Разом за розділом 2	24	12	12				4	2	2			
Усього годин	48	24	24				10	6	4			

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ: предмет та основні проблеми курсу	2
2	Антична філософська психологія	2
3	Філософська психологія Середніх віків та доби Відродження	2
4	Раціоналістична традиція розуміння душі та її критика	2
5	Просвітницька філософська психологія	2
6	Некласична філософська психологія кінця XIX – початку XX ст.	2
7	Екзистенціалістська філософська психологія та психотерапія	2
8	Люблянський психоаналіз	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Філософські аспекти архаїчних уявлень про душу	2
2	Класична філософська психологія	2

3	Структурний психоаналіз	2
4	Душа-суб'єкт в структуралізмі	2
5	Шизоаналіз	2
6	Філософська психологія спекулятивного реалізму та об'єкт-орієнтованої онтології (ООО)	2
	Разом	12

6. Індивідуальні завдання

—

7. Методи контролю

Залік, що структурно складається з тестових, репродуктивних та творчих завдань. Творче завдання становить написання есе на тему «Душа та психіка», виходячи з апології або критики однієї з концепцій, що вивчалися протягом курсу або порівняння двох чи більше концепцій.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання														Заліков а робота	Сума	
Розділ 1				Розділ 2				Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом						
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	60	40
															100	

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для заліку
49–100	зараховано
1–49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

- Загурська Н. (укл.). Історія філософської психології: Комплекс навчально-методичних матеріалів. Х., 2006.
- Bermúdez J. L. Philosophy of psychology: A contemporary introduction. N.-Y., 2005.
- Block N. Readings in Philosophy of Psychology, Vol. I. Cambridge, 1980.
- Block N. Readings in Philosophy of Psychology, Vol. I. Cambridge, 1981.
- Botterill G., Carruthers P. The Philosophy of Psychology. Cambridge, 1999.
- Brown S. Philosophy of Psychology. L., 1974.
- Craig S. T. (ed.). Philosophical Psychology: Psychology, Emotions, and Freedom. Arlington, 2009.
- Fox, D., Prilleltensky, I., & Austin, S. (eds.). Critical psychology: An introduction. Thousand Oaks, 2009.
- Horgan T., Tienson J. Connectionism and the Philosophy of Psychology. Cambridge, 1996.
- Margolis J. Philosophy of Psychology. Engelwood, 1984.
- Richardson K. Understanding Psychology. L., 1988.
- Swinburne R. The Evolution of the Soul. Oxford, 1997.

Допоміжна література

- Августин Аврелій. Сповідь. К., 1997.
- Аврелій М. Розмисли. Наодинці з собою. Х., 2020.
- Апулей Л. Метаморфози, або Золотий осел. Х., 2004.
- Бертсон А. Сміх. К., 1994.
- Бертсон А. Творча еволюція. К., 2010.
- Гетель Г. Феноменологія духу. К., 2004.
- Г'юм Д. Трактат про людську природу: Спроба запровадження експериментального методу міркувань про об'єкти моралі. К., 2003.
- Дельоз Ж. Критика і клініка // Ї. Незалежний культурологічний часопис. 2005. № 37.
- Джвандзи. Збірка притч, роздумів та історій із III ст. до н. е. К., 2019.
- Джемс У. Психологія. Мислення // Читанка з філософії. Кн. 6. К., 1993.
- Дідро Д. Парадокс про актора. К., 1966.
- Долар М. Голос і більше нічого. К., 2022.
- Завідняк Б. Антропо-психологічний вимір алегоризму у Філона Олександрійського // Гілея. 2013. Вип. 73 (6).
- Кант І. Критика чистого розуму. К., 2000.
- Леві-Строс К. Первісне мислення. К., 2000.
- Ляйбніц Г. Монадологія // Sententiae, XXVIII. 2013. № 1.
- Локк Дж. Розвідка про людське розуміння. Х., 2007.
- Макиавеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець. Х., 2013.
- Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття. К., 2001.
- М'ясоїд П. А. Постмодернізм у психології і психологічне пояснення розвитку // Педагогіка і психологія. 2001. № 1.
- Ницше Ф. Шопенгауер як вихователь. Сутінки ідолів. Х., 2020.
- Платон. Діалоги. Х., 2008.
- Роменець В. А. Історія психології: XVII століття. Епоха Просвітництва. К., 2006.
- Роменець В. А. Історія психології епохи Відродження. К., 1998.
- Роменець В. А. Історія психології: Стародавній Світ. Середні віки. Відродження. К., 2005.
- Руссо Ж.-Ж. Сповідь. Х., 2014.
- Слотердайк П. Критика цинічного розума. К., 2002.
- Слотердайк П. Ти мусиш змінити своє життя // Філософія освіти. 2014. № 1.
- Слотердайк П. Ти мусиш змінити своє життя // Філософська думка. 2015. № 2.
- Роттердамський Е. Похвала глупоті. Домашні бесіди. К., 1993.

- Спіноза Б. Етика. М., 2020.
- Тит Лукрецій Кар. Про природу речей. К., 1988.
- Турньє М. П'ятниця, або життя дикуна. Х., 2000.
- Тома Аквінський. Компендіум теології. К., 2011
- Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Х., 2016.
- Фройд З. Три нариси з теорії сексуальності // *Психологія і суспільство*. 2008. № 4.
- Фройд З. Психологія сексуальності. Х., 2018.
- Фройд З. Тлумачення снів. Х., 2019.
- Фуко М. Історія сексуальності. Х., 1997. Т. 1. Жага пізнання.
- Фуко М. Історія сексуальності. Х., 1999. Т. 2. Інструмент насолоди.
- Фуко М. Історія сексуальності. Х., 2000. Т. 3. Плекання себе.
- Юнг К.-Г. Психологічні типи. Л., 2010.
- Юнг К.-Г. АІОН: Нариси щодо символіки самості. Л., 2016.
- Ackerman D. A Natural History of the Senses. N.-Y., 1990.
- Bremmer J. The Early Greek Concept of the Soul. Princeton, 1983.
- Danto A. Nietzsche as Philosopher: An Original Study. N.-Y., 1965.
- Deutsch F. (ed.) On the Mysterious Leap from the Mind to the Body. N.-Y., 1959.
- Deleuze G. Empirisme et subjectivité. P., 1953.
- Deleuze G. La philosophie critique de Kant. P., 1963.
- Deleuze G. Le Bergsonisme. P., 1966.
- Deleuze G. Logique du sens. P., 1969.
- Deleuze G. Proust et les signes. P., 1964.
- Deleuze G. Foucault. P., 1986.
- Deleuze G. Le Pli: Leibniz et le Baroque. P., 1988.
- Fromm E. The Heart of Man, its genius for good and evil. N.-Y., 1964.
- Green C. The Lost Cause: Causation and the Mind–Body Problem. Oxford., 2003.
- Harman G. L'objet quadruple: une métaphysique des choses après Heidegger. P., 2010.
- Kierkegaard S. Either/Or: A Fragment of Life. L., 1992.
- Martin M., Augustine K. The Myth of an Afterlife: The Case against Life After Death. Lanham, 2015.
- Medicus G. Being Human – Bridging the Gap between the Sciences of Body and Mind. Berlin, 2015.
- Meillassoux Q. Après la finitude: Essai sur la nécessité de la contingence. P., 2006.
- Morton T., Boyer D. *Hyposubjects: On Becoming Human*. L., 2021.
- Rogers C. On becoming a person. Boston, MA, 1961.
- Sehon S. Teleological Realism: Mind, Agency and Explanation. Cambridge, 2005.
- Yalom I. Existential psychotherapy. N.-Y., 1980.
- Yovel Y. (ed.). Desire and Affect: Spinoza as Psychologist. N.-Y., 1999.

Інформаційні ресурси

- Chalmers D. (n. d.). Guide to the Philosophy Of Mind <https://consc.net/guide/>
- Play Kandinsky <https://artsandculture.google.com/experiment/sgF5ivv105ukhA>
- Review of Philosophy and Psychology <https://link.springer.com/journal/13164/volumes-and-issues>
- Theoretical and Philosophical Psychology
<https://www.frontiersin.org/journals/psychology/sections/theoretical-and-philosophical-psychology>

Матеріали для самостійної роботи.

Завдання та вправи

1. С. Л. Франк питає: «ким і коли було дійсно доведено, що „душа“ завжди залишається для нас чимось прихованим, неприступним для досвіду?». Які ви знаєте відповіді на це запитання? Чи ви згодні з негативною риторичністю цього питання, яку в нього вкладає автор?

2. «Ми увесь час ходимо по колу: розум – це еманція тіла та тіло – винахід розуму. – зауважував Б. Рассел. – Звісно, це не може бути цілком вірним, і нам доводиться звертатись до чогось, що не становить ані тіло, ані розум, і з чого й те, й інше може розпочинатись». Чи можливо вийти з цього кола й визначити розум і тіло, свідомість і матерію, душу і плоть?

3. «Заняття філософією та навчання плеканню себе приписані мені Богом у пророцтвах та снах», – говорить вустами Сократа Платон. З іншого боку, даймоніон забороняє йому робити певні речі. Як, на вашу думку, ця ситуація відображує взаємовідносини між релігією та мораллю, духом і душею.

4. Аристотель відзначав: «...душа становить нібито початок живих істот. Так ось, ми бажаємо дослідити та пізнати її природу й сутність, відтак її проявлення, з яких одні, потрібно уважити, складають її власні стани, інші ж властиві – через душу – й живим істотам». Які з проявлень душі Аристотель мав на увазі під її власними станами, а які вважав властивими через душу живим істотам?

5. «Багато разів відбувалось: виступив з тіла, стаючи іншими речами та зосередженим в собі, созірцав дивну красу; – говорить Плотін, – та все ж настає мить нисходження з інтелекту до розмірковування, й після цього співперебування в божественному я питаю себе, як відбулося, що я тепер можу нисходити, та як могла душа вийти в моє тіло, – душа, що навіть усередині тіла є вище, як вона себе показала». Як Плотін відповідає на своє питання? Яку відповідь на нього ви можете запропонувати?

6. Міф про Психею, що розповідає Апулей, закінчується такою метаморфозою: «Психея, стань безсмертною. Нехай ніколи Купідон не відлучається з обіймів твоїх та хай буде цей союз навіки-віків». Як ця ціль душевного путі змінюється в християнських уявленнях?

7. Фома Аквінський стверджував: «людська душа становить певну форму, з'єднану з тілом, але все ж таким чином, що постає не повністю пов'язаною з тілом, не якби зануреною в нього, як інші матеріальні форми, а перевершує спроможність тілесної матерії, таким чином, в душі присутня спроможність до осягання розумом, що відноситься до можливісного інтелекту». Які нові нюанси вносить в розуміння душі Фома в порівнянні з Аристотелем? Як він визначає можливісний інтелект?

8. Алхімік Ріхтел так характеризував трансформацію типу альbedo: «цим поновленням ми не тільки набуваємо нову душу, але й нове тіло... Воно походить від Слова Божого, вірніше, небесної Мудрості... Це тіло – духовне, тонкіше повітря, подібно променям Сонця пронизує усі тіла, й настільки ж відмінне від старого тіла, наскільки Сонце, сяюче зі Сходу, відмінне від похмурої землі. Правда, воно залишається в старому тілі, яке його не може зрозуміти, а лише іноді може відчувати». Які ці погляди співвідносяться з біблейськими уявленнями про душу?

9. «Не вір, Пілігриме, що цураючись натовпу, становлячись відшельником, скриваючись в ізоляції, уходячи до скиту, – ти тим самим знаходиш шлях до довершеності. – писав К. Салютаті. – Те, що надає твоїй праці ступінь довершеності, знаходиться в тобі; в тобі – здібність не приймати ті зовнішні речі, що не торкаються тебе, але вони не можуть не торкнутися тебе, якщо тільки твій розум і твоя душа зосереджено зупиняється та звертається к цим зовнішнім речам. Якщо душа твоя не допускає їх в себе, то посеред ринка, в суді, на форумі, в місцях самих пожвавлених в місті, ти будеш як в скиту». Виходячи з цього, як він розуміє активність душі?

10. «Якщо б моя душа змогла б набути сталість, спроби мої не були б настільки боязкими і я був б більш рішучим, але вона все ще перебуває у вченні та ще не пройшла спокуси, що їй покладена», – зауважував М. Монтень. Чи є принциповим для його філософської психології звернення до буденних проявів душі?

11. Р. Декарт стверджував, що «власне мое Я, душа, що робить мене тим, що я є цілковито відмінною від тіла, та її легше пізнати ніж тіло. Якщо б тіла зовсім не було, душа не покинула б бути тим, що вона є». Чи виходить з цього твердження, що він ототожнює душу та суб'єкт?

12. За Б. Спінозою «в душі не має ніякої абсолютної або вільної жаги, душа визначена так, щоб бажати чогось через причину, а та, в свою чергу, – ще однією. Й так – до нескінченності». Що, в такому разі, пояснює природу афекту?

13. «Поширена гадка, що в інтелекті містяться певні уроджені принципи, первинні поняття, обриси, які вдруковані в людський дух, з якими душа народжується й несе з собою в світ», писав Дж. Локк. Чи погоджувався він з цією гадкою? Які аргументи на користь своєї точки зору він наводив?

14. Дж. Беркли стверджував, що «поряд з різноманіттям ідей міститься дещо пізнавальне або сприймальне, що продукує різноманітні дії, наприклад, бажання, уявлення, спогад. Цю діяльну істоту, що пізнає я називаю розумом, духом, душею або певним Я». Чому в контексті концепції буття як сприйняття поняття душі ототожнюється з цілою низкою понять?

15. «Я, як істота, що мислить, становить предмет внутрішнього відчуття та називаюся душею; те, що становить предмет зовнішніх відчуттів, називається тілом. Тому термін Я, як істота, що мислить, означає вже предмет психології, що може називатися раціональною психологією, якщо я хочу знати про душу тільки те, що може бути виведено незалежно від будь-якого досвіду (що визначає мене точніше та in concrete) з поняття Я, оскільки воно наявне у будь-якому мисленні», – визначає І. Кант межі філософської психології. Чи можливо, виходячи з цього, визначити душу як субстанцію?

16. «Виховайте розум – серце негайно відступить», – закликав Д. А. Ф. де Сад, вкладаючи свою думку в уста героя *Філософії в будуарі*: «я не знаю, що таке серце, я називаю серцем безсилля глузду». Як, за думкою представників франкфуртської школи, ці твердження вписуються в загальний контекст просвітницької філософської психології?

17. Ф. Ніцше зазначав, що «навіть “суб'єкт” становить продукт творчості, таку само “річ”, як і всяка інша: деяке спрощення для позначення *сили*, що покладає, винаходить, мислить на відміну від кожного одиничного акту покладання, винаходу, мислі». Якщо мати на увазі, що він розглядає “душу” також в якості речі, з якого поняття він виходить у своїй психології?

18. «Я незламне, – пише А. Бергсон, – коли відчуває себе вільним у безпосередньо даному. Але як тільки воно намагається довести власну свободу, воно не може зробити це інакше ніж через просторові рефракції. Саме через це механічний символізм не в змозі ані підтвердити, ані спростувати принцип вільної жаги». Як від цього твердження від переходить до доказу того, що свідомість не становить річ серед речей?

19. Як можна прокоментувати твердження Ж. Лакана: «Я мислю там, де мене немає, і я там, де вже не мислю»?

20. М. Босс був впевнений, що «ніхто ще не був в змозі виявити, як дві настільки фундаментальні речі – метафізична життєва сила та бездушна хімічна субстанція – можуть з'єднатися одна з однією для того, щоб утворити таку єдність, як людська тілесність». Виходячи з цього, як він розумів поняття тілесність?

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ІНДЗ:

1. Стихія душевного життя за С. Л. Франком
2. Соборність свідомості за С. Н. Трубецьким
3. Уявлення про душу в міфах народів світу
4. Уявлення про душу в народних релігіях світу
5. Розвиток концепції душі в філософії Платона
6. Кінчні погляди на природу душі
7. Самосвідомість за Плотіном: термінологія та сутність
8. Інтелектуальна душа за Фоною Аквінським
9. Душа та суб'єкт за Р. Декартом
10. Ієрархія афектів в контексті етики Б. Спінози

11. Вирішення психофізіологічної проблеми за Д. Юмом
12. Душа та психіка в контексті філософії французького Просвітництва
13. Раціональна психологія Хр. Вольфа та І. Канта
14. Психологія волі А. Шопенгауера
15. Психологічні підвалини філософії Ф. Ніцше
16. Психологія інтуїції А. Бергсона
17. Філософська психологія між марксизмом і психоаналізом
18. Соціально-антропологічна психологія М. Хоркхаймера та Т. Адорно
19. Психологічні аспекти трансгресії за Ж. Батаєм та М. Фуко
20. Віхи розвитку психіки за К. Уїлбером

Питання для контрольних робіт

1. Психологія як філософська дисципліна
2. Філософські аспекти психосоматики
3. Єдність та множинність душі в архаїчних уявленнях
4. Міфологічні погляди на зв'язок душі та тіла
5. Уявлення про душу в містеріальному контексті
6. Гносеологія Платона та наукова психологія мислення
7. Біблейські уявлення про душу
8. Психологічні аспекти арабської філософської думки
9. Душа та субстанціальний дуалізм
10. Психічність монади
11. Зв'язок душі та бога в новочасовій філософії
12. Психологічні мотиви в творчості Б. Паскаля
13. Роль концепції каузальності Д. Юма в доказах безсмертя душі
14. Асоціаністська психологія Д. Гартлі
15. Емпіріокритицистська та конвенціоналістська психологія
16. Марксистська філософська психологія
17. Прагматична філософська психологія У. Джемса
18. Психоаналіз як філософсько-психологічне вчення
19. Структуралістська психологія
20. Філософські аспекти антипсихіатрії

Приклади тестових завдань

1. Найбільш виразно поняття душі подане в
 - а) архаїчних уявленнях про душу;
 - б) філософській психології;
 - в) науковій психології.
2. Згідно Б. Раселу, сучасна наука не дає вказівок щодо сутності душі адже
 - а) невідомою залишається також сутність матерії;
 - б) світ в цілому й душа зокрема складаються не з речей, а з подій;
 - в) немає доказів на користь безсмертя душі.
3. Проект філософської психології розробляв
 - а) С. Л. Франк,
 - б) С. Н. Трубецькой,
 - в) С. Л. Рубінштейн.
4. С. Л. Франк вважав, що дослідне пізнання душі неможливе у зв'язку з
 - а) атомістичною розподіленістю психіки;
 - б) відсутністю раціонального підґрунтя;

в) можливе в формі пізнання власного Я.

5. Концепція соборності свідомості належить

- а) С. Л. Рубінштейну,
- б) С. Л. Франку,
- в) С. Н. Трубецькому.

6. В архаїчних уявленнях душа пов'язувалась з

- а) диханням як метафорою життя;
- б) кровообігом як метафорою енергії;
- в) тінню як метафорою здоров'я.

7. В апулеївському міфі про Психею висвітлюється взаємозв'язок

- а) души й тіла;
- б) души й серця;
- в) души й любові.

8. У сновидінні Чжуан Чжоу душа це

- а) Чжуань Чжоу, якому наснився метелик;
- б) метелик, якому наснився Чжуань Чжоу;
- в) можливість розрізнення між Чжуань Чжоу та метеликом.

9. В античній філософії душа та ум трактувалися у першу чергу як

- а) суб'єктивно-людські;
- б) об'єктивно-космічні;
- в) чуттєво-матеріальні.

10. «Психеї властивий самозростаючий логос» стверджував

- а) Емпедокл;
- б) Геракліт;
- в) Сократ.

11. Твердження «людина – це її душа» характеризує погляди

- а) Сократа;
- б) Платона;
- в) Аристотеля.

12. Згідно з Платоном, в структурі «фіри» душі ведучу роль відіграє

- а) розум-візниця;
- б) непокірний кінь як втілення алогічності;
- в) покірний кінь як втілення благородних потягів.

13. Сутність концепції метемпсихозу Платона передається твердженням:

- а) Боги доступні тільки культивованим філософією душам;
- б) кількість душ обмежена, тому вони циклічно падають в тіла;
- в) круговорот душ підкорений тисячолітньому циклу парадигм життя.

14. Підвалини наукової психології пов'язують з творчістю

- а) Демокрита,
- б) Аристотеля,
- в) Плотіна.

15. Засновником соціальної філософської психології можна вважати
- а) Платона;
 - б) Аристотеля;
 - в) Н. Макіавелі.
16. Відкриття індивідуальної душі приписують
- а) стоїкам;
 - б) епікурейцям;
 - в) кінікам.
17. Біблейські уявлення про душу зміщують акцент
- а) з пізнання на любов;
 - б) з метемпсихозу на тілесне воскресіння;
 - в) з еросу на агапе.
18. Твердження «душа за природою християнка» належить
- а) Оригенові;
 - б) Тертуліанові;
 - в) Августинові.
19. «Метафізика душевних глибин» Августина передбачає
- а) відкриття особистості;
 - б) дослідження самого себе;
 - в) увагу до конкретної душі.
20. За М. Фічіно душа спричиняє
- а) сходження;
 - б) нисходження;
 - в) опосередкування.
21. П. Помпонаці актуалізував інтерпретацію розуміння душі Аристотеля за
- а) Аверроесом;
 - б) Фомою Аквінським;
 - в) Александром Афродісійським.
22. Душу як підвалину формування образу людини розумів
- а) М. Кузанський;
 - б) Дж. Піко делла Мірандола;
 - в) Л. Валла.
23. Поняття «глупоті» Е. Ротердамського стосується
- а) серйозне ставлення до «комедії життя»;
 - б) натхнення християнським благочестям;
 - в) «божевілля Хреста» за св. Павлом.
24. Згідно Я. Беме душа людина та дух янгола мають єдину
- а) сутність;
 - б) суть;
 - в) єство.
25. Містична філософська психологія стала основою
- а) психології волі;

- б) психології мислення;
- в) психології інтуїції.

26. За Р. Декартом душа належить до субстанції

- а) мислячої;
- б) протяжної;
- в) обох субстанцій.

27. Пристрасть за Б. Спінозою це

- а) неадекватна ідея;
- б) непевна ідея;
- в) тілесний потяг.

28. Г. Лейбниц вважав, що психічна монада здійснює

- а) перцепцію;
- б) апперцепцію;
- в) трансцендентальну апперцепцію.

29. Згідно Ф. Бекону з душі походять

- а) ідоли роду;
- б) ідоли печери;
- в) ідоли площі;
- г) ідоли театру.

30. За Дж. Берклі головна функція душі – це

- а) відчуття;
- б) сприйняття;
- в) мислення.

31. Визначення «суб'єкт – це жмут асоціацій» належить

- а) Дж. Локкові;
- б) Дж. Берклі;
- в) Д. Юму.

32. Засновником асоціативної психології був

- а) Аристотель;
- б) Т. Гоббс;
- в) Д. Гартлі.

33. Образ людини-статуї ввів в філософську психологію

- а) Ж. Ламетрі;
- б) Е. Кондильяк;
- в) П. Кабаніс.

34. Б. Паскаль називав дивертисментом

- а) розвагу та гру;
- б) душевну анестезію;
- в) втечу від себе.

35. Згідно з І. Кантом психологія – наука про

- а) майбутнє душі, її безсмертя;
- б) трансцендентальну єдність апперцепції;

в) трансцендентальну людину.

36. Свідомість за У. Джемсом це

- а) струмінь асоціацій;
- б) струмінь мислі;
- в) мисль, відмінна від наступної.

37. На необхідності відмови від психологізму в філософії наполягав

- а) А. Бергсон;
- б) Е. Гуссерль;
- в) У. Джемс.

38. Екзистенціально-зорієнтовані психотерапевти розуміли екзистенцію як

- а) виділення, появу;
- б) становлення;
- в) існування.

39. Вдалою альтернативою психоаналізу можна вважати

- а) психосинтез;
- б) екзистенціальну психологію;
- в) шизоаналіз.

40. Ж. Дельоз скасовує можливість автономного суб'єкта на підваліні

- а) безперервності виробництва бажання;
- б) Іншого як структури перцептивного поля;
- в) анонімності номадичної сингулярності.

Контрольні питання до курсу

1. Проект філософської психології: С. Л. Франк С. Н. Трубецький та ін.
2. Уявлення про душу в давньогрецької міфології та передфілософії.
3. Платонічні та неоплатонічні тлумачення поняття душі.
4. Концепція душі Аристотеля.
5. Філософсько-психологічні мотиви в патрістичній філософії.
6. Томістське вчення про душу.
7. Поняття людської душі в добу Відродження та в гуманістичній психології.
8. Раціоналістичні тлумачення понять душа, психіка, суб'єкт та їх критика.
9. Емпіричні та сенсуалістичні погляди на природу душі, психіки та суб'єкта.
10. Душа та психіка у світлі філософії французького Просвітництва.
11. Вчення про душу в німецькій просвітницькій метафізиці.
12. Психологічні підвалини філософії А. Шопенгауера та Ф. Ніцше.
14. Екзистенціальна психологія та психотерапія.
15. Структурний психоаналіз.
16. Люблянський психоаналіз.
17. Шизоаналіз: теорія та практика.
18. Психологія та спекулятивний реалізм і об'єкт-орієнтована онтологія.